

Караванський В. В.,
студент 5 курсу, 14 групи, Інституту прокуратури
та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

МІСЦЕ КОРИСЛИВОЇ НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ЗЛОЧИННОСТІ У СИСТЕМІ ЗЛОЧИННОСТІ

Анотація: Розглянуто підходи до розуміння місця корисливої насильницької злочинності у системі злочинності.

Ключові слова: кримінологічна класифікація, корислива насильницька злочинність, система злочинності.

Abstract: Approaches to understanding the place of mercenary violent crime in the system of crime are considered.

Keywords: criminological classification, mercenary violent crime, system of crime.

На сьогодні залишається невирішеним питання місця корисливої насильницької злочинності у системі злочинності як сукупності злочинів, що має територіально-часовий та кількісно-якісний вимір. Невизначеність цього питання спричиняє те, що відсутні загальноприйняті для науки поняття та ознаки корисливої насильницької злочинності, а отже, відсутня можливість повною мірою досліджувати питання особи злочинця, жертви та причин таких злочинів, розробляти систему для їх запобігання.

Складність цього питання полягає в тому, що воно порушувалося в контексті кримінологічної класифікації, яка проходила за різними критеріями, серед яких: родовий об'єкт посягання, спосіб вчинення злочину, мотивація злочинця, форма прояву, соціальна сфера злочинних проявів тощо. Дуже важливо врахувати якомога більше ознак для чіткого знаходження місця корисливої насильницької злочинності у системі всієї злочинності.

Методологічне значення кримінологічної класифікації явищ і понять полягає в поглибленому пізнанні окремих їх сторін, встановленні закономірних зв'язків між структурними елементами, визначенні місця кожного елемента в єдиній структурі об'єкта дослідження, побудові логічно упорядкованої системи явищ і понять, що відображають їх предметну сутність та шляхи подальшого розвитку. Кінцевою метою кримінологічної класифікації злочинності є систематизація і прирощення знань про різні види злочинності та удосконалення заходів запобігання їм [2, с. 15].

Загальновізано, що специфікою корисливої насильницької злочинності є те, що вона одночасно посягає на дві найвищі соціальні цінності – людину, її життя і здоров'я, недоторканність і безпеку, а також власність. До неї відносяться такі злочини як: грабїж із застосуванням насильства (ст. 186 КК), розбїй (ст. 187 КК), вимагання (ст. 189 КК), бандитизм з корисливих мотивів (ст. 257 КК), викрадення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів шляхом грабежу, розбою чи вимагання (ст. 308 КК) тощо.

На сьогодні існують такі погляди щодо місця корисливої насильницької злочинності у системі злочинності: у складі корисливої злочинності, у складі насильницької злочинності, одночасно у складі корисливої і насильницької злочинності та як самостійний вид злочинності. Слід розглянути ці погляди детально.

Позиція вчених про насильницьку корисливу злочинність як частину корисливої вважається традиційною та була основною за радянських часів. Пояснюється це тим, що кримінологи тривалий час дотримувалися кримінально-правової класифікації злочинів за родовим об'єктом посягання, що певною мірою свідчив і про спрямованість мотивації злочинних посягань однорідної типологічної групи [3, с. 7-8]. У зв'язку з цим грабежі, розбої та вимагання належали до корисливих злочинів проти власності поряд із крадіжками, шахрайствами, привласненнями, при цьому залежно від способу посягання корисливі злочини поділялися на насильницькі і ненасильницькі. Зокрема, таку позицію відстоював П. С. Матишевський [7, с. 21-22].

Прихильники розуміння корисливої насильницької злочинності як частини насильницької пояснюють це такими аргументами як: схожість об'єктивної сторони складів злочинів (особливо способу вчинення злочину), перевага цінності людського життя перед власністю як найвищої соціальної цінності. Так, на думку О. С. Михайлова, насильницька і корисливо-насильницька злочинність частково "перекривають" одна одну. Це стосується, наприклад, бандитизму, насильницького грабежу і розбою з метою заволодіння майном. Він зазначає, що ці діяння належать до так званих "двохоб'єктних" злочинів, але значимішою цінністю при цьому є безпека особи. Вони мають багато спільних рис і ознак із традиційними насильницькими злочинами [6, с. 87].

Існує більш компромісне, але таке ж розуміння. Ю. М. Антонян зазначає, що розбїй, грабїж і вимагання можна називати як корисливими насильницькими, так і насильницькими корисливими. Проте він надає перевагу називати їх більше насильницькими, ніж корисливими, бо людина та її здоров'я мають цінуватися більше, ніж майно [1, с. 252-253].

Є позиція вчених, що взагалі не слід виділяти корисливі насильницькі злочинності конкретне місце у системі злочинності. На думку А. Ф. Зелінського, для більш повної кримінологічної характеристики ці злочини слід одночасно розглядати як у структурі насильницьких, так і корисливих злочинів, виділивши у підгрупу корисливо-насильницьких [5, с. 173, 193].

Погляд щодо самостійності виду корисливої насильницької злочинності пояснюється таким аргументом як специфічна корисливо-насильницька мотивація. Б. М. Головін зазначає, що специфіка корисливо-насильницьких посягань полягає не просто в корисливому мотиві і

насильницькому способі дії, як самостійних елементах об'єктивної та суб'єктивної сторони злочину. Дана категорія злочинів вирізняється саме корисливо-насильницькою мотивацією злочинців, яка являє собою цілісне системне утворення. Своєрідність і якісна визначеність корисливо-насильницької мотивації дає підстави виділити корисливо-насильницьку злочинність у самостійну типологічну групу [4, с. 42-43].

Виходячи з вищезазначеного, ми вважаємо, що вирішення проблеми місця корисливої насильницької злочинності у системі злочинності має ґрунтуватися на позиції корисливої насильницької злочинності як окремого виду злочинності. По-перше, розуміння цього виду злочинності як складової частини корисливої є суто формальним і не враховує важливі для кримінології практичні аспекти. По-друге, прихильники віднесення до насильницької злочинності корисливої насильницької не враховують особливості мотивації особи злочинця корисливого насильницького злочину. По-третє, компромісна позиція щодо одночасного віднесення і до корисливої і до насильницької злочинності не вирішує проблем, які спричиняє невизначеність, а саме: відсутність загальноприйнятого для науки поняття та ознак корисливої насильницької злочинності і внаслідок цього неможливість повною мірою досліджувати питання особи злочинця, жертви та причин таких злочинів, розробляти систему для їх запобігання.

Список використаних джерел:

1. Антонян Ю. М. Криминология: избр. лекции / Ю. М. Антонян. – М. : Логос, 2004. – 448 с.
2. Головкін Б. М. Види злочинності [Електронний ресурс] / Головкін Б. М. // Журнал східноєвропейського права. – 2015. – №. 18. – С. 14–21. – Режим доступу: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/08/golovkin_18.pdf
3. Головкін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання : монографія / Б. М. Головкін ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2011. – 432 с.
4. Головкін Б. М. Системний підхід до поняття тяжкої корисливо-насильницької злочинності / Б. М. Головкін // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Х. : Кроссрод, 2007. – Вип. 14. – С. 29–48.
5. Зелинский, А. Ф. Криминология: учеб. пособие / А. Ф. Зелинский. – Харьков : Рубикон, 2000. – 240 с.
6. Курс криминології: Особлива частина: підручник : у 2 кн. – Кн. 2 / за заг. ред. О. М. Джузи. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 480 с.
7. Матышевский, П. С. Преступления против собственности и смежные с ними преступления [Текст] / П. С. Матышевский. – Киев: Юринком Интер, 1996. – 240 с.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.9.01:005.44
ББК 67.61я431
3-68

Редакційна колегія:
проф. А. П. Гетьман;
проф. Б. М. Головкін;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,
канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,
канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,
канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,
канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,
ст. лаб. К. С. Остапко

3-68 **Злочинність** у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр.
кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Хар-
ків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. –
Харків : Право, 2017. – 420 с.

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017